

Kegyes autokrácia

Szerbiában és Magyarországon is beindult a szakértők szerint minden eddiginél durvább választási kampány. Magyarországon több mint egy évtized után egységes ellenzékkel ütközik meg a regnáló Fidesz. A magyar recept részben hatott a szerbiai ellenzékre, egy ideig teljes egységet akartak kovácsolni, ám kudarcot vallottak, mivel túl nagyok a különbségek a nacionalisták és az Európa-pártiak között, úgyhogy, nem számítva a kamu-ellenzékiet és a kisebbségi pártokat, az ellenzék három listán indul. A szerbiai kormánypárt részére ez megnyugvást jelent, a közvélemény-kutatók szerint továbbra is nagy eséllyel vezet, igaz viszont, hogy egy váratlan fordulat kellemetlen helyzetet teremtett.

Szerbia bezöldült!

Zöldek lettek a partizánok és a csetnikiek is, de zöldprogramot hirdetnek a szélsőséges nacionalisták és az européer reformisták is. Zöld lett a baloldal és a jobboldal. A szerbiai polgároknak a „legrosszabb pillanatban”, a választások előtti hónapokban jutott eszükbe az ökológiai lázadás. Széles népi megmozdulásról van szó, Szerbia kisvárosaiban aktivisták buzgón mérik a levegő szennyezettségét, és valóságos háborút indítottak a lítiumbányák megnyitása ellen. Az eddig békés, mindig a regnáló hatalmat támogató dél-szerbiai polgárok éjszakánként az elnöki palota előtti parkban sátortáboroznak, és reggelente arról számolnak be az ellenzéki televízióknak, hogy éjszakánként gyanús lítiumbányászok settenkednek a palotában. Nappal az ellenzéki érzelmű belgrádi lakosok takarókat és meleg ételt szállítanak a táborozóknak, akik attól tartanak, hogy a belgrádi lakosok felhizlalják őket. A meglepett kormány tett ugyan kisebb-nagyobb engedményeket, a tüntetők azonban radikalizálódtak, és követelik, hogy tartósan tiltsák be a lítiumbányászatot, a kormány pedig indítson egy globális környezetvédelmi programot. Végre egészséges ivóvizet akarnak fogyasztani, meg akarják védeni a folyókat és a termőföldeket.

Ezekben a napokban szinte kiszámíthatatlan, hogy a szerbiai városokban és falvakban mikor kerül sor egy-egy tüntetésre, útlezárásra és kormányellenes nagygyűlésre. Érdekes, hogy a Vajdaságban, főleg a magyarlakta városkákban nem szökkentek szárba a zöldmozgalmak. Egyedül Újvidék a kivétel, itt több incidens történt, a polgárok az „urbánus maffia” ellen tiltakoznak. Úgy látszik, a vajdasági magyarokra hatott az anyaországi propaganda, miszerint a zöldmozgalmak Soros György ármánykodásának következményei.

A kettős állampolgárságú vajdasági/szerbiai magyarokat egyébként is teljesen lekötik a sorozatos választási előkészületek, hiszen a hivatalos bejelentés szerint 2022-ben egy szerbiai és egy magyarországi népszavazáson, magyarországi és szerbiai parlamenti választáson, szerb elnökválasztáson,

a belgrádi önkormányzati választáson, végül a szerbiai nemzeti tanácsi választáson vehetnek részt. Levélszavazatokkal vesznek részt a magyarországi parlamenti választáson és egy anyaországi referendumon, aztán bevonulnak egy szerbiai szavazófülkébe, hogy megválasszák a parlamenti képviselőket, s ugyanakkor voksoljanak a szerbiai elnökválasztáson is.

A Vajdasági Magyar Szövetség ezúttal lendületesen kampányol, hiszen a helyi kisebbségi ellenzéki pártok majdnem teljes egészében eltűntek a politikai térképről, Vučić is, Orbán is teljes erőbedobással támogatja a kisebbségi pártot. A kritikusan gondolkodó civil szervezetek pedig alig adnak magukról életjelt. Bozóki Antal, a vajdasági magyar közélet krónikása szerint ilyen civil szervezet alig található. A vajdasági magyarság csendes, talán még sosem volt ennyire csendes, mint 2022-ben. A VMSZ a sajtóban mindaddig nem jelentett be részletes programot, nyilván szóba kerülnek majd a gigantikus beruházások és a kisebbségi jogegyenlőség ragyogó állapota. Hangsúlyozni fogják, hogy csúcspontra került magyar–szerb történelmi megbékélés, amit a rendszeres Orván–Vučić baráti találkozók is bizonyítanak. Aleksandar Vučić államelnök éppen a napokban fejtette ki, milyen büszke a Pásztor Istvánnal kötött barátságra. A vajdasági magyaroknak soha nem volt jobb sorsuk, mint ezekben az években, hangoztatják a kisebbségi vezetők, ezért arra kérik a magyar polgárokat, hogy szavazzanak az önállóan induló VMSZ-re. A párt szeretné megismételni a két évvel ezelőtti sikerét, amikor kilenc képviselőt juttatott be a parlamentbe, annak köszönve, hogy az ellenzéki pártok óriási többsége bojkottálta a részvételt. A tavasszal azonban a bojkott elmarad, úgyhogy kevés a kilátás arra, hogy megismételje a két évvel ezelőtti sikerét.

A magyarországi választási propaganda terén még könnyebb a dolga a VMSZ-nek. Egyelőre nem kell kitérniük a gazdaság programokra, az európai integrációra vagy pedig a demokratikus állapotokra, elegendő azt hangsúlyozni, hogy Orbán Viktornak köszönve a vajdasági magyarok kettős állampolgárságra tettek szert, a Fidesz-kormány támogatása pedig lehetővé tette a vajdasági magyarok identitásmegőrző stratégiájának kimagasló sikerét. Pásztor István a VMSZ elnöke arra figyelmeztetett, hogy esetleges ellenzéki győzelem esetén ez a nagyfokú támogatás csökkenni fog. Ebből azt a tanulságot lehet levonni, hogy a vajdasági magyarságra a legnagyobb veszélyt a magyar ellenzék jelenti. Ez utóbbit támasztják alá a magyarországi támogatásokat elosztó Prosperitati Alapítvány kedvezményezettjeinek rendszeres nyilatkozatai, amelyben a kedvezményezettek sorra köszönetet mondanak Orbán Viktornak és a magyar kormánynak. Ugyanakkor az is kiderül, hogy az anyaországi támogatásoknak köszönve a magyar kisebbség talpon maradhat. Természetesen ez nem nyújt kellő magyarázatot arra, hogy a kiadós támogatás ellenére az elmúlt tíz évben miért növekedett oly erőteljesen a kisebbségi exodus. Egy ideig a kisebbségi vezetők pusztá divatot láttak benne, újabban azonban felismerik a veszélyét, de azzal biztatják magukat, hogy az elvándorlók majd visszatérnek.

A levélszavazatok számának csökkenése is ilyen veszélycsapda a kisebbségi politikusok részére. A jelenlegi kormánypárti és ellenzéki versenyfu-

tásban budapesti kormánykörök nem néznék jó szemmel a levélben szavazó kisebbségi polgárok számának csökkenését, hiszen ezúttal minden egyes leadott szavazat nagy fontosságú. A 200 ezer kettős állampolgárságú magyarnak csak mintegy 25 százaléka regisztrálta magát a szavazáson való részvételre. Hol maradt 150 ezer magyar? Erre mind a mai napig nem született kielégítő válasz. A regisztráltak levélszavazataival azonban komoly gondok vannak. Történt ugyanis, hogy főleg az új kettős állampolgárságú fiatalok időközben nagy számban külföldre távoztak, sokan áruba bocsátották a házukat, sok helyütt pedig üres lakások várják a postást. Mi legyen a feladata ilyenkor a postásnak, aki mélységesen átéli a levélszavazatok kínját és dilemmáját? Dobja be a borítékot a postaládába, vagy ha nincs, akkor dobja be az elhagyatott udvarokba, ahol majd az első eső eláztatja? Vagy adja át a borítékot az új háztulajdonosnak, aki nem is tud magyarul? Ez nagy felelőtlenség lenne. Megtörténik, hogy valaki mégis elküldi a választási bizottság levelét az egyik Liverpoolban dolgozó vajdasági magyarnak, aki éppen ezekben az években kötött barátságot az egyik szolnoki magyar vendégmunkással. A levél azonban komoly félreértést idézhet elő közöttük. A szolnoki magyar ugyanis joggal teszi fel a kérdést, hogyan lehetséges, hogy bár mindketten Liverpoolban élő vendégmunkások, a vajdasági magyar miért szavazhat levél útján, neki pedig miért kell több száz kilométert utaznia, hogy élhessen állampolgári jogával. Az sincs kizárva tehát, hogy ebben a feszült légkörben a nemzeti egység helyett az anyaországiak és a határon túliak között új szakadékok keletkeznek. Persze a postásnak más gondjai is akadnak. Adja át a levelet a VMSZ helyi vezetőinek, akik majd gondoskodnak a levélszavazatokról? Ez is felelőtlenség lenne, ezenkívül törvényellenes is. Nem tudni, hogyan döntenek majd a postások, de biztos, hogy komoly dilemmával szembesülnek.

A legyengült, peremre szorított kisebbségi ellenzéki pártok utolsó szalmaszála a Fidesz, illetve a Szerb Haladó Párt esetleges veresége, amely talán segítene a VMSZ monopolhelyzetének némi lazításában. A kérdés azonban nem ilyen egyszerű. Tudni való ugyanis, hogy a VMSZ monopolhelyzetét nem a Fidesz teremtette meg, és nem is a Szerb Haladó Párt. Az egypártiság szelleme a vajdasági magyar közéletben már 2000 után érvényesült, ezt támogatta annak idején a liberálisokkal karöltve a Magyar Szocialista Párt is, mivel úgy vélték, hogy a vajdasági magyarok szabad választási döntéséről van szó. Ezzel élt az egypártiságnak erőteljes nemzeti ideológiát biztosító Fidesz is. Bárhogy is közelítsük meg a kérdést, mindenképpen helyénvaló lenne, hogy a vajdasági magyarok sorsáról a vajdasági magyarok döntsenek, s ennek érdekében ajánlatos lenne az anyaországi versengő pártok önmérésélete. Erre azonban a jelenlegi éles magyarországi pártharcokban aligha van kilátás.

Nem csupán ez képez akadályt a lényegi változások előtt, hanem az is, hogy a VMSZ programjával szemben nem született átfogó alternatív program. A másként gondolkodó csoportok atomizáltak, minden csoport a saját buborékjában jeleskedik. Időnként megszületik egy-egy, a VMSZ autokratikus politikáját elítélő cikk, de ha a kritika részleteinek vizsgálata kideríti,

hogy ez elsősorban egyetlen médiumot érint, a *Magyar Szó* című napilapot. A többi médium, a *Hét Napot*, a Pannon Rádiót, a Pannon Televíziót, továbbá az Újvidéki Rádiót és az Újvidéki Televízió magyar adását elvétele éri bírálat. A tényfeltáró újságírók nem foglalkoznak korrupciós botrányokkal, e téren a VMSZ-t nem érte súlyos vád. Mi több, a kulturális intézmények felett is teljes ellenőrzést gyakorló VMSZ tevékenységét nem érte komoly bírálat, a párt kritikusai e téren is inkább az elismerésüket fejezik ki, nem pedig a kifogásokat sorolják fel. Sem a kiadóban, sem annak folyóirataiban az elmúlt években nem jelentek meg olyan kritikus szellemű művek, tanulmányok és esszék, amilyenek Budapesten vagy Belgrádban megjelennek, de nem hallani elutasított kéziratokról sem. „Kultúrkampf” tehát nincs. Olyasféle mozgalmak, amelyek Erdélyben vagy a Felvidéken időnként felütik a fejüket, nem léteznek. Igaz, e téren létezik egy kimondatlan közmegegyezés, amely szerint elfogadható a pluralizmus nélküli kegyes egypárti tolerancia. Ütközőpontnak marad egyedül a *Magyar Szó* napilap, ami nem mozgósítja választók széles táborát. Kimondott mozgósító műhelyek, civil szervezetek sincsenek. A kulturális intézmények vezetői részéről egy szó sem hangzik el a párt nyomásgyakorlásáról. Egyedül a *Szabad Magyar Szó* nevű független portál híryanaga, valamint a *Családi Kör* című hetilap egy-egy cikke jelez némi különállást, de ezek még az értelmiségeik körében is alig találhatnak visszhangra. A kulturális establishment inkább a VMSZ által ellenőrzött médiumokban publikál, nem az ellenzékiekben. Kétévenként előfordulnak ugyan minden következmény nélküli incidensek, mint például a paradigmaticusnak számító szalmaláng életű Tanyaszínház-botrány. Történt ugyanis, hogy a Magyar Nemzeti Tanács elnöke javasolta, hogy a „prasnya beszéd” miatt állítsák le a Tanyaszínház falusi vándorútját, mert az rossz hatással van a gyerekekre. Az elnöki javaslat szerint az előadás továbbra is bemutatható a Tanyaszínház jól felszerelt, anyaországi támogatást élvező kavillói székházában. A rendezők úgy találták, hogy ez cenzúra, s petíciók születtek, sőt náci időket is emlegettek. A vendégszerepléseket a Tanyaszínház lemondta, az előadást azonban Kavillóban tovább is bemutatták. Rövid idő múlva az intézményi vezetők baráti hangulatú beszélgetésben tisztázták a nézeteltérést, s a „botrány” minden következmény nélkül barátságosan zárult. Létezik tehát az autokráciában is kegyes egypárti tolerancia.